
Türkiye'de Turizm

Yazar

Yrd.Doç.Dr. Gaye ERTİN

ÜNİTE

12

Amaçlar

Bu üniteyi çalıştıktan sonra;

- Türkiye'de turizmin gelişmesi hakkında bilgi sahibi olacak,
- Ülkemizde turizmi etkileyen faktörleri kavrayacak,
- Ülkemizin başlıca turizm alanlarını öğreneceksiniz.

İçindekiler

- Giriş
 - Türkiye'de Turizmin Gelişmesi
 - Türkiye'de Turizmi Etkileyen Faktörler
 - Türkiye'nin Başlıca Turizm Kaynakları
 - Türkiye'de Turizmin Başlıca Özellikleri ve Sorunları
 - Özet
 - Değerlendirme Soruları
 - Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar
-

Çalıřma Önerileri

- Bu üniteyi çalışırken D.İ.E'nin yayınladığı turizm istatistiklerinden yararlanmanız ve konuyla ilgili başka kaynakları okumanız kavramanızı kolaylaştıracaktır.

1. Giriş

İlkçağlardan itibaren insanlar, gezip-görmek, çeşitli etkinliklere katılmak (Yunanistan'da yapılan ilk spor yarışları) ve şifa bulmak (kaplıca ve içmelerin yer aldığı alanlar) amacıyla turizm hareketlerine katılmışlardır. Ancak dünyada turizm faaliyetlerindeki asıl gelişmeler II.Dünya savaşıdan sonra yaşanmıştır. Ülkelerin ekonomik açıdan gelişmesi ile artan refah düzeyi, yoğun iş temposu nedeniyle insanların tatil yapma anlayışının gelişmesi, ulaşım araçları özellikle havayolu ulaşım sisteminin gelişmesi, iletişim araçlarındaki (televizyon, dergi, gazete, vb.) teknolojik ilerlemeler vasıtası ile dünyanın çeşitli kesimlerindeki doğal ve tarihi güzelliklerin tanıtılması dünyada turizmin gelişmesinde oldukça önemlidir.

Türkiye'de turizm yeni gelişmeye başlamasına karşın ekonomiye önemli katkı sağlayan bir faaliyettir. Ülkemizin sahip olduğu doğal ve tarihi özellikler bu gelişmede oldukça etken olmuştur. Diğer Akdeniz ülkeleri (İspanya, Portekiz, İtalya, Fransa, Yunanistan) ile ciddi bir rekabet içinde olan ülkemiz dünya turizminde ilk sıralara yükselmeyi kısa sürede başarmıştır.

2. Türkiye'de Turizmin Gelişmesi

Türkiye coğrafi konumu gereği, çok eski tarihlerden itibaren seyahatlere sahne olmuştur. İlk ve ortaçağlarda termal kaynakları ve dinsel merkezler sayesinde çok sayıda insanın ilgisini çekmiştir. Selçuklular döneminde de önemli yollar üzerinde yer alan han ve kervansaraylar Anadolu'nun yolcu trafiğini canlı tutmuştur. Osmanlı İmparatorluğunda da küçük ölçekli seyahatler oluyordu ancak **ilk modern turizm hareketi 1863 yılında Sergi-i Umumi-i Osmani adını taşıyan serginin açılışı dolaşısıyla başta Avusturya olmak üzere çeşitli yerlerden turistlerin gelmesi ile olmuştur**. Hemen hemen aynı tarihlerde İstanbul'dan da ilk turist grupları yurt dışına gitmiştir.

1870'de İstanbul'u Paris'e bağlayan Şark demiryolunun açılışı, ilk otellerin yapımını da teşvik etti ve bu biçimde ilk modern anlamdaki Pera Palas Oteli 1892 yılında faaliyete geçmiştir. Aynı tarihlerde iki yabancı seyahat acentesi de kurulmuştu.

I.Dünya Savaşı ardından Kurtuluş Savaşı yılları ülkemizde turizm hareketlerini engellemiş, turizmin tekrar canlanması Cumhuriyetin ilk yıllarında ulaşım faaliyetlerinde yapılan düzenlemeler ile olmuştur. Turizmle ilgili örgütlenme faaliyetlerini sürdürmek üzere Atatürk'ün emriyle Seyyahın Cemiyeti (adı sonradan Türkiye Turling ve Otomobil Kurumu oldu) kurulmuş ve bu dernek II.Dünya Savaşına kadar Türkiye'nin turizm siyasetini belirlemiştir. 1957 yılından itibaren ise sektör Bakanlık düzeyinde ele alınmaya başlamış ancak ülkemiz yakın yıllara kadar uluslararası düzeyde önemli bir yer edinememiştir.

Uluslararası turizm ülkemizin ancak son yıllarda tanıştığı bir olgudur. Nitekim 1950 yılında ülkemizi ziyaret eden turist sayısı sadece 30 bin iken bu rakam 1965'te ilk kez yarım milyonu geçmiş 1985 yılında ise 2 milyonu bulmuş, 1988'de dünya turizminde görülen olumlu değişikliklerin bir yansıması olarak 1990 yılında 5 milyon üzerine çıkmıştır. 1990'lı yılların ortalarında yaşanan birtakım olumsuzluklar (terör olayları ve 1991 yılındaki Körfez Savaşı), ülkemize Batı Avrupa'dan gelen turistleri etkilemesine karşın Doğu Avrupa'dan gelen turistler sayesinde kolay atlatılmıştır. Nihayet 1997 yılında 10 milyon sınırına yakın turisti ağırlayan ülkemiz dünyada en çok turist ve turizm geliri çeken 20 ülke arasına girmiştir.

Ülkemizde turizmin başarılı bir biçimde gelişmesinde devlet ve özel sektörün büyük çabaları olmuştur. Bu bakımdan devletin beş yıllık kalkınma planlarında turizme yer vermesi bu amaçla Marmara, Ege ve Antalya'nın öncelikli kesimler olarak ele alması dikkat çekicidir. Ayrıca kamu sektörü tarafından 1955 yılında kurulan Türkiye Turizm Bankası aracılığı ile TURBAN oteller zincirinin kurulması, bunu Emekli Sandığı gibi bazı kamu kuruluşlarının konaklama sektörüne (İstanbul Hilton, İstanbul Büyük Tarabya, İzmir Büyük Efes, Bursa Çelik Palas, vb.) yaptığı yatırımlar izlemiştir. 1985 yılında yabancı sermaye ve özel sektörün yatırıma özendirilmesi ve özel sektörü harekete geçirmek için Turizm Bankasının kredi vermesi konaklama tesislerinin sayılarında önemli artışlara neden olmuştur. Nitekim 1984 yılında 642 adet turizm işletme belgeli konaklama tesisi varken bu sayı 1997 yılı başında 301.524'e ulaşmıştır. Konaklama tesislerinin bu sayısı gelen turistler için yeterli düzeydedir.

Konaklama tesislerinin türlerine bakıldığında en büyük pay %76 ile otellere aittir. Genellikle en üst sınırı oluşturan 5 ve 4 yıldızlı oteller İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerimizde, Antalya, Side, Kemer gibi turizm merkezlerinde toplanmıştır. Otelleri diğer konaklama tesislerinden tatil köyleri (%16), pansiyonlar (%2) ve kampingler (%1.9) izlemektedir.

Türkiye'nin ulaşımında yaşanan gelişmeler de turizmin gelişmesi üzerinde etken olmuştur. T.H.Y.'nin yaptığı düzenli uçak seferleri dışında özel uçak şirketlerinin yaptığı seferler ve son yıllarda büyük artış gösteren seyahat acentelerinin (Ülkemizde 2408 adet seyahat acentesi vardır. Bunların 2034 adedi A tipi, 193 adedi B tipi, 181 adedi C tipi acentedir) düzenlediği organize turlar başlıca örneklerdir.

Çizelge 12.1: Seçilmiş Yıllara Göre Türkiye'de Turizmin Gelişmesi

Yıllar	Gelen Turist Sayısı	Ülke Dışına Çıkan Turist Sayısı
1950	28.625	
1960	124.228	28.211
1970	724.784	146.717
1980	1.288.060	1.794.808
1990	5.389.308	2.917.118
1995	7.726.886	4.045.143
1997	9.689.004	4.238.619

Ülkemizde de yakın yıllara kadar iç turizm olayından söz etmek olanaksızdı. Genelde akraba, arkadaş ziyaretine dayanan tatil geçirme şekli, 1970'lerden sonra kıyılarda yapımı hızlanan "ikinci ev" veya tatil konutları edinme biçimine dönüşmüştür. Önceleri şehre çok yakın mesafede (şu anda şehrin içinde) yer alan bu konutlar sonraları daha uzak mesafelere (İstanbul'da oturanların Kumburgaz, Selimpaşa ve Bayramoğlu, İzmir'de oturanların Çeşme'de yaptığı evler) taşınmış günümüzde ise kışlık ev dışında yazın tatil geçirecek ikinci bir konut edinme modasına dönüşerek kıyı yağması görünümünü almıştır. Bu biçimdeki yapılanma nedeniyle ülkemizde kıyılar ve tarımsal kullanım alanları büyük ölçüde zarar görmektedir.

İç turizmde, "yazlık ev" sahibi olma tutkusu devam ederken yaz aylarında Çeşme, Bodrum, Marmaris, Antalya Kemer, vb. gibi kıyı kesimlerine gitmek, kış aylarında ise Uludağ, Kartalkaya gibi kayak merkezlerine yönelmek bir yaşam tarzı olmuştur. Ancak iç turizmi etkileyen en önemli faktör genellikle yabancı turistlere hazırlanan konaklama tesisi fiyatlarının yüksekliğidir.

3. Türkiye'de Turizmi Etkileyen Faktörler

Türkiye'de turizm üzerinde etkili olan faktörler doğal ve beşeri faktörler olmak üzere ikiye ayrılır.

Ülkemizde turizmi etkileyen doğal faktörler, coğrafi konum, yüzey şekilleri, doğal bitki örtüsü ve su kaynakları (deniz, göl ve akarsular) şeklinde sıralanabilir.

Yurdumuz eski dünya karalarının (Asya-Avrupa-Afrika) birbirine en çok yaklaştıkları bir coğrafi konumda yer alır. Bu üç kıtayı birbirine bağlayan kara ve deniz yolları üzerinde yer aldığından gelen turistlere ulaşım kolaylıkları sağlar. İklim özellikleri bakımından da elverişli koşullara sahip olan ülkemizde turistlerin en yoğun olarak geldikleri Ege ve Akdeniz kıyılarında yıllık sıcaklık değerleri 15-20 dereceler arasında değişir. Bu değerler yaz mevsiminde 25-28 dereceler arasındadır. Ülkemiz bu ısı değerlerinin yanı sıra güneşlenme süresi, deniz suyu sıcaklığı gibi deniz turizmine etki eden faktörler bakımından oldukça elverişli koşullara sahiptir. Nitekim denize girme açısından en uygun sıcaklık olan 20 derecelik değer Ege ve Akdeniz kıyılarında 5-6 aylık bir dönemde sürmektedir. Aynı biçimde güneşlenme süresi de Akdeniz ve Ege kıyılarında 6 aylık bir dönemi kapsamaktadır. Diğer taraftan kış aylarında kar şeklinde yağışların düştüğü alanlar (Bursa Uludağ, Erzurum Palandöken, Bolu Kartalkaya, vb. gibi) kış turizm merkezleri olarak dikkati çeker.

Ülkemizin yüzey şekillerine ait özellikleri de turizm bakımından çekicilikler yaratmaktadır. Yüksek dağlık alanlarda yapılan kış sporları yanında yaz aylarında yüksek yaylaların serin olması nedeniyle gelişen yayla turizmi (Çamlıyayla, Tekir vb.), volkanik şekillerden peribacaları (Ürgüp, Göreme), karstik şekillerden Pamukkale travertenleri, yerleşim izlerine de rastlanan çeşitli mağaralar (karain mağarası vb.) kıyılarda birikim şekillerinden plajlar turist çeken yerler arasındadır.

Fotoğraf 12.1: Turistlerin İlgisini Çeken Karstik Oluşumlardan Biri Pamukkale Travertenleri

Doğal bitki örtüsü ve yaban hayat kaynakları da turizmi destekler ve teşvik eder. Milli Park adını alan bazı kesimlerdeki orman alanları (Gelibolu, Bolu Abant, Dilek yarımadası vb.) çeşitli hayvan türleri (Foça kıyılarındaki Akdeniz fokları, İstuzu kumsalındaki Caretta Caretta cinsi deniz kaplumbağalarının üreme alanı) son yıllarda eko turizm adı altında ilgi çekmektedir.

Akarsular ise çeşitli çağlayanlar (Düden, Manavgat, Kurşunlu vb.) ile görsel açıdan veya Çoruh nehrinde olduğu gibi son yıllarda gelişen rafting sporları açısından göller ise rekreatif amaçlı kullanımlar açısından ilgi çekmektedir.

Yurdumuzda turizm hareketlerinin gelişmesinde beşeri faktörlerin de etkisi vardır. Ülke nüfusunun artması yanında ekonomik açıdan gelişme iç turizme katılanların payında artışlar yaratmaktadır. Ayrıca gerek kamu gerekse özel sektörün konaklama tesisleri, ulaşım gibi sektörlere yaptıkları yatırımlar turizm üzerinde olumlu etkiler yaratır. Diğer taraftan tarihi yerleşmeler, tarihi eserler ve müzeler zengin bir kültür birikimi yaratan beşeri kaynaklardır.

4. Türkiye'nin Başlıca Turizm Kaynakları

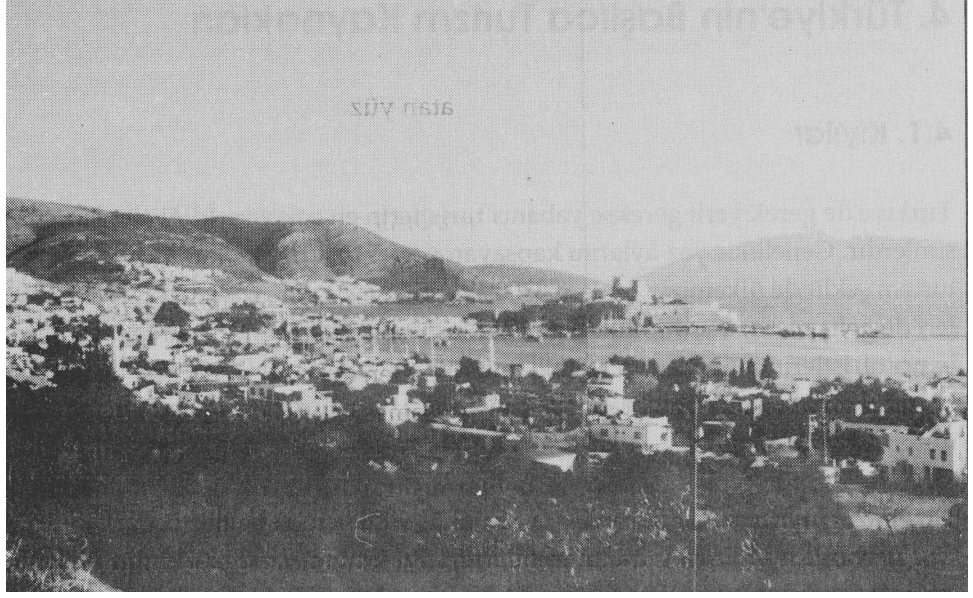
4.1. Kıyılar

Türkiye'de gerek yerli gerekse yabancı turistlerin en çok yöneldiği alanlar kıyı kesimlerdir. Genellikle yaz aylarını kapsayan ve deniz turizmi olarak adlandırılan bu turizm şeklinde ülkemizin toplam 8300 km. yi bulan kıyılarında farklı kullanım tipleri de gelişmiştir. Yurdumuzun genellikle Güney Ege ve Batı Akdeniz kıyıları yabancı turistlerin rağbet ettiği konaklama tesisleri (otel, tatil köyü, vb.) ile yoğunluk kazanırken Marmara ve Karadeniz kıyılarında yerli turistlerin yaptırdığı ikinci konutlar ağırlık kazanır.

Ülkemizin kıyılarına bir bütün olarak bakıldığında hemen hemen tüm dünya deniz ve okyanus kıyılarında görülen şekilleri bünyesinde topladığı görülür. Ancak tesislerin yapılmasına ve denize girmeye uygun olan plajlı kıyıların geniş yer tuttuğu, bunların özellikle denize girme süresi uzun olan (hava sıcaklığı, güneşlenme süresi ve deniz suyu sıcaklığı) Ege ve Akdeniz kıyılarında koy ve körfezler dahilinde geniş bir uzanış gösterdikleri dikkati çeker.

Yurdumuzun Ege kıyılarında İzmir'in kuzeyinde kalan kesim ikinci konutlar ile tarım alanları aleyhine çarpık bir yapılaşma gösterirken, İzmir'in güneyinde yer alan Çeşme İzmir'de oturanların oluşturduğu ikinci konutlar ve Altınyunus gibi konaklama tesisleri ile yerli ve yabancı turistleri ağırlar, Kuşadası ve Foça ise çoğunlukla yabancı turistlere hizmet veren konaklama tesisleri ile dikkati çeker. Çarpık yapılaşmanın en kötü örneği olan Bodrum ise özellikle gece eğlenceleri nedeniyle hala yerli ve yabancı turistleri bünyesine çekebilmektedir. Bodrum'a göre turizme geç başlayan Marmaris'te genellikle büyük otellerin yer aldığı bir konaklama biçimi hakim olup, aşırı yapılanma nedeniyle Bodrum gibi kalabalıklaşmaya başlamış bir tatil kasabamızdır. Buna karşılık Datça kıyıları henüz bozulmamış kıyılarımız arasındadır. Son derece doğal güzelliklere ve turkuvaz renginde bir denize sahip olan bu kıyılarımızın gelişmemiş olmasında bozuk karayolunun büyük etkisi vardır. Yurdumuzun Ege kıyılarında son yıllarda gündeme gelen Bergama'da siyanürlü altın arama çalışmaları ve bir türlü çözülemeyen Gökova termik santralı sorunu çevre kirliliğine aşırı duyarlı yabancı turistleri olumsuz yönde etkilemektedir.

Datça kıyıları gibi turkuvaz rengi denizin, çok sayıda koy ve körfezin yer aldığı Akdeniz kıyıları da tatil köyleri ve büyük oteller ile yabancı turistlere hitap eden kesimlerdir. Ege ve Akdeniz'in ayırım noktasında yer alan doğal yapısı ve geniş kumsalı ile eşine az rastlanan "Ölüdeniz" (Fethiye), Kaş, Antalya, Kemer, Side, Alanya Akdeniz kıyılarımızda dikkati çeken alanlardır.

Fotoğraf 12.2: Türkiye'nin En Çok İlgı Çeken Tatil Kasabalarından Bodrum

Ülkemizin Marmara kıyıları ise denize girme süresinin kısa oluşu nedeniyle yabancı turistlerin ilgisini çeken bir alan değildir. Bu nedenle turizm yatırımları bakımından Akdeniz ve Ege'den sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Özellikle Güney Marmara kıyılarında Yalova, Çınarcık, Gemlik, Erdek gibi yerleşim merkezleri ile Trakya kıyılarında Silivri, Kumburgaz, Tekirdağ sahillerinde yerli turistlerin yaptırdığı ikinci konutlar büyük bir yoğunluk göstermektedir. Marmara adaları da (özellikle Marmara adası ve Avşa adası) genellikle ikinci konutlar ve pansiyonlar ile yerli turistlere hitap eder. Marmara kıyısında yabancı turistlerin ilgisini çeken ve turistlerin ziyareti açısından hala önemini koruyan İstanbul ise deniz turizmi açısından değil, tarihi özellikleri nedeniyle kültür turizmi bakımından önem taşımaktadır.

Fazla girintili çıkıntılı olmayan kıyı özellikleri ile mavi ve yeşilin iç içe olduğu Karadeniz kıyılarımız ise denize girme ve güneşlenme süresinin kısalığı nedeniyle yabancı turistlerin ilgisini çekmez. Bu kıyıda yer alan Şile, Ağva, Kilyos, Akçakoca, Riva, Kastro gibi yerleşim merkezleri yerli turistlerin yaz aylarında dinlendikleri yerlerdir.

Kıyılarımızda dikkati çeken diğer bir turizm şekli de yat turizmidir. Ege ve Akdeniz kıyılarında Mavi yolculuk adı altında yatlarla yapılan bu turizm biçiminde yatların uğrak yeri olan marinalar İzmir'den itibaren Altınyunus (İzmir), Kuşadası (Aydın), Bodrum (Muğla), Marmaris (Muğla), Kemer (Antalya), Kaleiçi (Antalya) marinalarıdır. Ayrıca ülkemizin en çok turist çeken şehri olan İstanbul'da Anadolu yakasında Kalamış, Avrupa yakasında Ataköy yat limanları vardır.

4.2. Yüzey Şekilleri

Türkiye'de turizm üzerinde çekicilik yaratan yüzey şekilleri, dağlar, çeşitli volkanik ve karstik oluşumlar, mağaralardır.

Ülkemizde dağlar ve yaylalar, kış sporları, dinlenme ve sağlık bakımından turistik önem taşırlar. Dağlarımızdan Uludağ (Bursa), 1970'li yıllardan beri kış turizmi, özellikle kayak sporları bakımından ilgi çeken, çok sayıda büyük otelin yer aldığı bir dağımızdır. Son yıllarda kayak sporuna olan ilginin artması ve kış aylarında da hafta sonları veya resmi tatillerde, ikamet edilen evin dışında sportif aktivitelerde bulunarak farklı bir dinlenme tarzının gelişmesi, Kartalkaya (Bolu), Palandöken (Erzurum), Beydağları (Antalya), Ilgaz (Kastamonu), Erciyes (Kayseri) gibi dağlarımızı da kış turizm merkezleri haline getirmiştir. Bu bakımdan Antalya yaz aylarında kıyıda denize girilirken, Beydağlarında kayak sporunun yapılmasına olanak tanınması bakımından oldukça ilginçtir. Diğer taraftan yaz aylarında bunaltıcı yaz sıcaklarından korunmak amacıyla dağlara çıkma diğer bir deyişle "yaylacılık" ülkemizin hemen hemen her bölgesinde yaygın ve gelenekseldir. Özellikle Toroslar ve Karadeniz dağlarında modern evlerin yer aldığı yaylalar vardır. Kadirga ve Zigana (Trabzon), Bektaş (Giresun), Çambaşı (Ordu), Uludağ (Bursa), Tekpınar (Antakya), Çamlıyayla (Tarsus), Gözne (Mersin) başlıca yaylalara örnek oluşturur.

Fotoğraf 12.3: Bir Doğa Harikası Olarak Kabul Edilen Volkanik Oluşumlardan Peri Bacaları

Volkanik oluşumlardan doğa harikası olarak kabul edilen "peribacaları sahası" ülkemizin en önemli turistik alanlarından biridir. Nevşehir ilinde Ürgüp, Göreme, Üçhisar, Kaymaklı ve Derinkuyu çevresinde yer alan çok sayıda peribacaları, Niğde ilinde Ihlara vadisi doğa turizmi açısından çok ilginçtir. Ayrıca bu kesimde peribacaları içine ve Ihlara vadisinin yamaçlarına oyulmuş Hristiyanlığın ilk dönemine

ait kaya kiliseler, Derinkuyu, Kaymaklı, Özkonak'daki yeraltı kentleri Zelve, Açık-saray yıkıntıları ve Hacı Bektaş-ı Veli türbesi kültür turizmine de hizmet eder.

Karstik oluşumlar içinde en ilginç ise Denizli ilindeki Pamukkale traverten taraçalarıdır. Çevredeki sıcak suların kalker araziye eritip taşıyarak basamak biçiminde biriktirmesi sonucu oluşan beyaz görünümlü taraçalar yılın her ayında çok sayıda turisti bu yöreye çeker. Geçmiş dönemlerde çevresinde yapılan konaklama tesisleri ve içinden geçen karayolu nedeniyle suları azalan ve kararma tehlikesi ile karşı karşıya gelen travertenler son yıllarda yapılan düzenlemeler (karayolunun kaldırılarak bu kesime beton taraçaların yapılması, travertenler çevresindeki konaklama tesislerinin kaldırılmaya başlanması) ile eskiden olduğu gibi beyaz görünümünü kazanmaya başlamıştır. Ayrıca Pamukkale çevresinden çıkan kalsiyum karbonatlı sıcak sular ile yine Pamukkale yakınındaki Karahayıt köyünde bu kez demir oksitli çıkan sıcak sular (kırmızı su) bu kesimde termal turizm veya kaplıca turizminin gelişmesini sağlamıştır. Pamukkale çevresinde çoğunlukla yabancı turistlere yönelik havuzlu lüks oteller ile dikkati çeken bu turizm şekli, Karahayıt köyünde ise banyolu pansiyonlar biçimindedir. İlkçağdan kalan kalıntıları özellikle çok iyi korunmuş mezarları ile dikkati çeken Hierapolis antik kenti de bu kesime ilgiyi arttıran ve kültür turizmi içinde ören turizmine hizmet eden önemli bir faktördür.

Fotoğraf 12.4: Pamukkale Yakınındaki Karahayıt Köyünde Çıkan Demir Oksitli Sular ve Teşekkül Halindeki Kırmızı Travertenler

Yüzey şekilleri içinde yer alan mağaralar ise gerek kalsiyum bikarbonatlı suların içindeki kalsiyum karbonatın birikmesi sonucu oluşan sarkıt ve dikitler (İnsuyu mağarası-Burdur, Damlataş mağarası-Alanya, vb.) ile doğal görünümleri, yerleşme tarihinin ilk izlerini taşımaları (Karain-Antalya, Yarımburgaz-İstanbul, vb.), sağlık bakımından yararlı olmaları (Silifke Narlıkuyu Dilek Mağarasının astıma iyi geldiğinin kabul edilmesi) veya dini nedenlerle (St Pierre-Antalya, Eshabül Keyf-Tarsus,

vb.) turistlerin ilgisini çeker. Bu mağaralardan bir kısmı turistik amaçla düzenlenmiştir (aydınlatma, yürüyüş yolları, vb.), bir kısmı ise henüz doğal görünümü bozulmamış şekildedir. Sözkonusu mağaralardan ikinci grupta yer alanlar mağaracılıkla ilgilenen turistlerin ilgisini çekmektedir.

Cennet ve Cehennem gibi çöküntü çukurları, Nemrut dağındaki çeşitli krater ve krater gölleri Konya yakınındaki obruk gölleri yüzey şekillerine bağlı olarak dikkati çeken diğer doğal çekiciliklerdir.

4.3. Su Kaynakları

Ülkemizde denizler dışında turistik amaçlı kullanılan su kaynakları göller, barajlar, akarsular, pınar, çağlayan ve kaplıcalardır. Bunlar içinde turistlerin en çok ilgisini çeken kaplıcalardır.

Ülkemizde volkanik ve tektonik arazilerde, sıcaklıkları 20 derece ve üstünde olan içinde çeşitli kimyasal madde ve metalik eriyik bulunan kaplıcalar, başta deri, romatizma ve sindirim sistemi hastalıkları olmak üzere birçok hastalığa iyi geldiği kabul edilerek sağlık turizmüne hizmet ederler. Bunlardan Bursa Çekirge, Yalova Termal, Çanakkale Kestenbol, Edremit Güre, İzmir Balçova, İzmir Seferihisar, Çeşme Şifne, Bergama Güzellik, Manisa Kurşunlu, Denizli Pamukkale, Afyonkarahisar Sandıklı, Kütahya, Bolu, Ankara Kızılcahamam ve Ayaş, Manisa Kurşunlu, Erzurum Ilıca ve Pasinler kaplıcaları en çok dikkati çeken kaplıcalardır. Ayrıca ülkemizde 2000'den fazla yerde şifalı soğuk sulardan (içmeler) tedavi amaçlı yararlanılır.

Akarsular üzerinde eğimli su kırıklıkları boyunca düşen su kütlelerinin meydana getirdiği çağlayanlar da görsel açıdan oluşturdukları manzaralar ile ilgi çeker. Bunlardan Tortum-Erzurum (48 m.), Gürlevik-Erzincan (46 m.), Düden-Antalya (40 m.), Karpuzbaşı-Adana (40-60 m.) en yüksek olanlarıdır. Ayrıca Manavgat, Kurşunlu (Antalya), Yerköprü-Konya turistlerin ilgisini çeken diğer çağlayanlardır.

Göller ise çevresindeki doğal bitki örtüsü ile oluşturdukları manzaralar, barındırdığı yaban hayatı kaynakları, rekreasyonel faaliyetler (piknik, yürüyüş, koşu, vb.) ve çeşitli su sporları (yüzme, kürek, vb.) ile çekicilik oluşturan alanlardır.

4.4. Doğal Bitki Örtüsü ve Yaban Hayatı Kaynakları

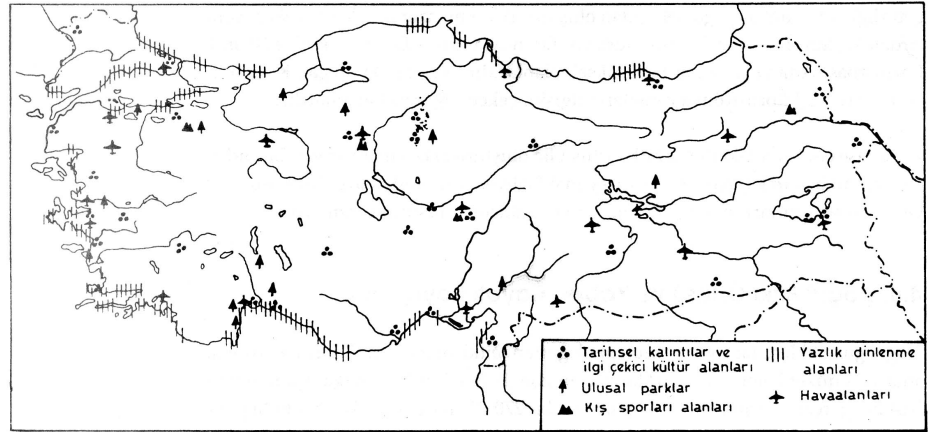
Doğal güzellikleri, tarihi ve arkeolojik değerleri, bitki ve hayvan türlerini korumak amacıyla düzenlenen milli parklar ülkemizde ilk kez 1958'de Yozgat Çamlığına (264 ha) gerçekleştirilmiştir. 1983 yılına kadar 270.728 ha. alanda 17 adet milli park yer alırken bu rakam günümüzde 572.395 ha. alana 23 adede çıkmıştır. Türkiye yüz ölçümünün ancak %0.7'sini oluşturan bu milli parklar içinde Olimpos (Antalya) Gelibolu (Çanakkale), Dilek Yarımadası (Aydın), Uludağ (Bursa), Spiladağı (Manisa),

Abant (Bolu), Yedigöller (Bolu), Ilgaz Dağı (Kastamonu), Kızıldağ (Isparta), Kuşcenneti (Balıkesir) sayılabilir.

?

Ülkemizde yer alan diğer milli parklar nerelerdedir?

Çoğu zaman milli parklarla eş anlamda kullanılan ormanlar, temiz hava, doğal su kaynakları ve bitki türleri ile ilgi çekicidir. Nitekim çok çeşitli ağaç ve bitki türlerinin yer aldığı Karadeniz ormanları, Toroslardaki "Sedir" ağaçları, Marmaris-Köyceğiz arasındaki "Sığla-Günlük" ağaçları dünyanın çok az yerinde bulunan türlerdir. Ayrıca ormanlık alanlar düzenlenmiş piknik alanları ile rekreasyonel faaliyetler için uygundur.

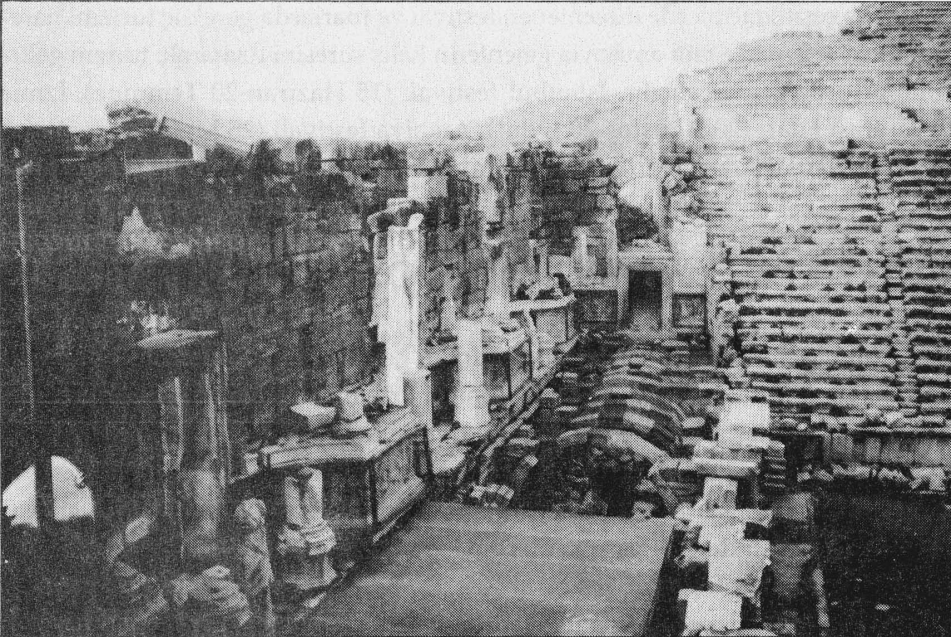
Şekil 12.1: Türkiye'de Turistik Alanlar ve Başlıca Hava Alanlarımız

Ülkemizin yaban hayatı kaynakları da turistlerin çeşitli biçimlerde ilgisini çeker. Yurdumuzda yaşayan bazı hayvan türleri (yaban domuzu, yaban keçisi, geyik, karaca, ayı ve bazı kuş türleri vb.) av turizmine konu olurken Manyas Kuş Cenneti, Kayseri Sultan Sazlığı, Akşehir, Beyşehir, Eber, Bafa, Ulubat, Seyfe gölleri, Silifke deltası, Hotamış Bataklığı, Kızılırmak deltası pek çok kuş türünün, Foça kıyıları Akdeniz Fokunun barındığı çoğaldığı ve beslendiği, Köyceğiz-Dalyan İstuzu kumsalı ise Caretta caretta cinsi deniz kaplumbağalarının üreme alanları olarak eko turizmin kapsamı içine girer.

4.5. Kültürel Kaynaklar

Ülkemizin kültürel zenginlikleri doğal özellikler kadar çok ve çeşitlidir. Ülkemizde hemen hemen her bölgede farklı uygarlıkların izlerini taşıyan antik kent, tarihi eserler yer almakta, çeşitli yerlerden çıkarılan tarihi eserlerin büyük bir kısmı ise müzelerde sergilenmektedir.

Ülkemizde yerleşim hayatının çok eski tarihlere kadar uzanması ve çok çeşitli uygarlıkların yönetimi altına girmesi ören turizmine konu oluşturan antik kentlerin oldukça geniş bir sayı oluşturmalarını sağlamıştır. Bu antik kentlerden Truva (Çanakkale), Bergama (İzmir), Efes (Kuşadası), Milet, Didim (Aydın), Ege kıyı bölgesinde, Kaunos (Köyceğiz), Phaselis, Perge, Aspendos, Side (Antalya), Akdeniz kıyılarında, Nemrut Dağı harabeleri (Adıyaman, son yıllarda terör olayları nedeniyle ziyaretçi sayısında büyük ölçüde azalma olmuştur.), Alacahöyük, Boğazköy (Çorum) iç kesimlerde en çok ziyaret edilen antik kentlerdir.

Fotoğraf 12. 5: Pamukkale Yakınında Hieropolis Antik Kenti

Ülkemizde eski devirlerde kurulmuş savaş ve depremler sonucu yıkılmış ve defalarca tekrar kurularak günümüzde insanın eseri olarak bir tepe oluşturmuş höyük adı verilen tarihi yerleşmelere de rastlanır. 800 dolayında yeri bulunmuş höyük olan ülkemizde zaman zaman yapılan kazılardan elde edilen eserler müzelerde sergilenmektedir. Bu höyüklerden Çatalhöyük (Konya), Kültepe (Kayseri), İkiztepe (Samsun), Çavuştepe (Van) başlıcalarıdır. Ayrıca ilk yerleşim izlerine rastlanan bazı mağaralar da (Karain vb.) turistler tarafından gezilmekte ve buralardan çıkartılan eserler müzelerde sergilenmektedir.

Yurdumuzda çok sayıda tarihi esere de rastlanır. Bunlar kale, köprü, han, kervansaray, çeşme, camii, manastır ve benzeri eserlerden oluşur. Bunlardan Meryem Ana ile ilgili dinsel bağlantılar çok sayıda hacı adayını çekerken, Noel Baba'nın pis-koposluk yaptığı Demre, tüm ulaşım zorluklarına karşın Sümela Manastırı, kaya kiliselerin yer aldığı Kapadokya ve İhlara Vadisi, Hacı Bektaş-ı Veli Türbesi, Mevlana Türbesi ile diğer kilise ve camiiler turizm faaliyetlerine dinsel bir içerik katar.

Avrupalı ve Amerikalı turistlerin en çok ilgi gösterdiği yerlerin başında gelen müzeler ise genellikle büyük şehirlerimizde toplanmıştır. Ülkemizde ilk arkeolojik müze 1891 yılında açılan İstanbul Arkeoloji Müzesidir. Bu müzemizi 1924 yılında açılan Topkapı Müzesi ve 1928 yılında açılan Ankara Etnografya Müzesi izlemiştir. Günümüzde 90 dolayında müzenin yer aldığı ülkemizde turistlerin en çok ziyaret ettikleri müzeler İstanbul'da Osmanlı dönemine ait eserlerin sergilendiği Topkapı Sarayı ve müzesi, Dolmabahçe Sarayı, Yıldız Sarayı, Arkeoloji müzesi, Beyazıt Etnografya müzesi, Türk-İslam eserleri müzesi, Ayasofya müzesi, Askeri müze, Ankara'da Etnografya Müzesi, Arkeoloji Müzesi, Hitit Müzesi, Anıtkabir Atatürk Müzesi, Konya Mevlana müzesi, Antalya'da Arkeoloji Müzesi sayılabilir.

Ülkemizde çeşitli tarihlerde düzenlenen festival ve fuarlarda gerek iç turizmi hareketlendirmek gerekse tatil amacıyla gelenlerin kalış süresini uzatarak, turizm gelirlerinin artırılmasına çalışılır. İstanbul festivali (15 Haziran-20 Temmuz), İzmir Uluslararası Fuarı (20 Ağustos-20 Eylül), Antalya festivali (25 Mayıs-5 Haziran), Konya Mevlana Haftası (12 Aralık-17 Aralık) bunların başlıcalarıdır.

5. Türkiye'de Turizmin Başlıca Özellikleri ve Sorunları

Ülkemizde turizm sektörü yıllar içinde sürekli gelişmektedir. Bu gelişmede ülkemizin dış tanıtım hizmetlerine önem vermesi, özellikle orta gelir grubuna hitap eden organize turların hazırladığı paket programların büyük etkisi olmuştur. Ayrıca eğitimli personel sayısındaki artış, konaklama tesislerinin çeşitliliği (lüks otel ve tatil köylerinden, kamping alanlarına kadar gibi geniş bir yelpazenin oluşması) turizmin gelişmesindeki diğer etkenlerdir.

Ülkemize en çok turist gönderen ülkeler arasında baş sırayı 2 milyonu geçen turist sayısı ile Almanya oluşturur. Bunu İngiltere (800 bin), A.B.D. (350 bin), Fransa (320 bin) izler. Son yıllarda Rusya Federasyonundan gelen turist sayısında da (1.420.000)

önemli bir artış olmuştur. Ancak Rus turistlerin ülkemize geliş nedeni, son yıllarda güney kıyılarımıza tatil amacıyla gidenlerin sayısında artış olmasına karşın, çoğunlukla alış verişe (bavul turizmi) dayanır.

Çizelge 12.2: 1997 Yılında Türkiye'ye Gelen Turistlerin Geldikleri Ülkelere Göre Sayıları

ÜLKELER	
Almanya	2.258.936
B.D.T. (Rusya Federasyonu)	1.422.811
İngiltere	804.692
A.B.D.	350.478
Fransa	320.589
Romanya	316.677
İran	314.210
Avusturya	299.964
Hollanda	255.534
İsrail	249.254
İtalya	197.109
İsveç	196.507
Bulgaristan	195.346
Yunanistan	157.410
Belçika	151.453
Danimarka	146.990
Yugoslavya	138.961
Norveç	111.474
Finlandiya	107.116

Ülkemize gelen turistlerin en çok kullandıkları ulaşım sistemi havayoludur (%74), bunu karayolu (%16), deniz yolu (%10) ve demiryolu (%1) izler. Türkiye'den yurtdışına çıkanlar da büyük ölçüde havayolunu (%65) kullanır. Vatandaşlarımızın en çok gittikleri ülkelerin başında Türk işçilerinin çalıştığı ülkeler (Almanya, İsviçre, Hollanda, Fransa, İngiltere vb.) gelir. Son yıllarda yurtdışına çıkan vatandaşlarımızın sayısında konut fonu gibi kısıtlamaların kaldırılması nedeniyle artışlar olmakla birlikte 1985 yılından bu yana gelen turist sayısı, yurtdışına giden vatandaşlarımızdan fazladır.

Ülkemize gelen turistlerin kalış süreleri uzamakta bu durum ise daha çok dövizin kalmasını sağlamaktadır. Ülkemize gelen turistlerin tatil sezonu olarak yaz aylarını tercih ettikleri, yaz ayları içinde de Ağustos ayı en çok turistin geldiği aydır. Ancak son yıllarda turizm sezonu Mart-Ekim ayları arasına uzamış hatta kış aylarında güney kıyılarımıza gelen turistler nedeniyle Aralık ayına kadar uzamıştır.

Türkiye'de ulusal gelir içinde %3.5 dolayında bir değer taşıyan turizm gelirleri (yaklaşık 6 milyar dolar) Türkiye ekonomisi üzerinde büyük önem taşır. Bu bakımdan ülkemize gelen turistlerin bıraktığı döviz miktarının, başka ülkelere giden vatandaşlarımızın döviz miktarını sürekli aşması oldukça sevindiricidir.

Ülkemize gelen turistlerin çevre korumaya karşı aşırı duyarlı olması, Türkiye'nin turizm sorunlarının başında gelir. Çünkü ülkemizin kıyı kesimlerinde çok katlı yapılaşmanın artması, özellikle ikinci konutların sayısındaki hızlı artış, daha fazla tesis yapmak için turistik merkezlerin şehirleşmesi (Bodrum, Marmaris, Kuşadası, vb.), ikinci evler ve konaklama tesislerinin tarım alanlarını tahrip etmesi (Bodrum'da mandalina bahçeleri vb.), turizme açılan sahalarda katı ve sıvı atıkların çevreyi tehdit etmesi bu sorunların başlıcalarıdır. Rezervasyon sorunları, kötü işletmecilik, özellikle fiyatlar konusunda turistlere çelişkili davranılması turizmi olumsuz yönde etkileyen insan kaynaklı diğer sorunlardır.

Özet

Ülkemizde ilk modern turizm hareketi 1863 yılında *Sergi-i Umumi-i Osmani* adını taşıyan serginin açılışı dolayısıyla başta Avusturya olmak üzere çeşitli yerlerden turistlerin gelmesi ile olmuştur. Ancak ülkemizin turizm bakımından gelişmesi, 1957 yılından itibaren Bakanlık düzeyinde ele alınması ile başlamıştır. Buna karşın Türkiye yakın yıllara kadar uluslararası düzeyde önemli bir yer edinmemiştir. Uluslararası turizm ülkemizin ancak son yıllarda tanıştığı bir olgudur. Nitekim 1990 yılında 5 milyonun üzerine çıkan turist sayısı, 1997 yılında 10 milyon sınırına yaklaşarak ülkemizi dünyada en çok turist ve turizm geliri çeken 20 ülke arasına sokmuştur.

Türkiye doğal güzellikler, dünyada eşine az rastlanan doğa anıtları (*Peribacaları ve Pamukkale traverten taraçaları*) tarihi ve kültürel zenginlikleri ile turizm bakımından çekici özelliklere sahiptir. Bu nedenle ülkemizi her yıl sayıları giderek artan turist grupları ziyaret etmektedir. Ülkemiz ekonomisinde önemli bir paya sahip olan turizm gelirlerinin artması için çevreye duyarlı, kültürel zenginlik ve özgün mimari yapıları bozmadan, kitle turizminin hedef alınması gereklidir.

Değerlendirme Soruları

1. Ülkemizde ilk modern turizm hareketi hangi tarihte başlamıştır?
 - A. 1858
 - B. 1856
 - C. 1863
 - D. 1910
 - E. 1870

2. Turizm sektörü hangi tarihte ilk defa bakanlık düzeyinde ele alınmıştır?
 - A. 1938
 - B. 1950
 - C. 1960
 - D. 1957
 - E. 1970
3. Aşağıdaki yerlerden hangisi yurdumuzun yüzey şekillerine bağlı çekicilikleri arasında yer almaz?
 - A. Ürgüp-Göreme
 - B. Pamukkale
 - C. Uludağ
 - D. İnsuyu mağarası
 - E. Efes
4. Türkiye'ye aşağıdaki ülkelerden hangisi en fazla turist gönderir?
 - A. İngiltere
 - B. Rusya Federasyonu
 - C. Almanya
 - D. Fransa
 - E. İsrail
5. Yat turizmi bakımından önem taşıyan Marinalar aşağıdaki illerimizden hangisinde bulunmaz?
 - A. İstanbul
 - B. İzmir
 - C. Aydın
 - D. Sinop
 - E. Antalya

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Aker, A., **Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı**, Akdeniz Üniv. Yay., Antalya, 1987.

Atalay, İ., **Türkiye Coğrafyası**, İzmir, 1994.

Atalay, İ.-Mortan, K., **Türkiye Bölgesel Coğrafyası**, İstanbul, 1997.

Başol, K., **Türkiye Ekonomisi**, İzmir, 1992.

Bayrak, O., **Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1994.

Doğanay, H., **Türkiye Ekonomik Coğrafyası**, İstanbul, 1995.

Doğanay, H., **Türkiye Turizm Coğrafyası**, Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Fak. Yay., Erzurum, 1992.

Evliyaoğlu, S., **Türkiye Turizm Coğrafyası ve Türkiye Coğrafyasının Ana Hatları**, G.Ü.Tic ve Tur.Eğ.Fak., Ankara, 1996.

Gözenç, S.-Mater, B.-Günel, N.-Erel, L.-Gümüş, E.-Ertin, G., **Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyası**, Anadolu Üniversitesi Yay No. 419, Açıköğretim Fak. Yay No: 178, Eskişehir, 1991.

İzbırak, R., **Türkiye**, M.E.B. Yay No: 263, İstanbul, 1984.

Özgüç, N., **Turizm Coğrafyası, Özellikler, Bölgeler**, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1998.

Yücel, T., **Türkiye Coğrafyası**, T.K.A.E. Yay. No: 68, Ankara, 1987.